

Asia: VN/28196/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtiovarainministeriön asetukseksi Digi- ja väestötietoviraston suoritteiden maksuista vuonna 2025

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digi- ja väestötietovirasto lausuu seuraava holhoustoimen lupavalvonnan suoritemaksujen suunnitellusta korotuksesta:

Holhoustoimen asiakkaat (päämiehet) ovat lähtökohtaisesti yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevia, vähävaraisia tai ylivelkaantuneita, koska edunvalvonta on viimesijainen keino huolehtia henkilön taloudellisten asioiden hoidosta. Toinen iso päämiesryhmä ovat alaikäiset lapset. Alaikäisten lasten kohdalla kyseessä on monesti tilanne, jossa toinen huoltajista on menehtynyt ja elossa oleva huoltaja joutuu huolehtimaan koko perheen elatuksesta yksin. Edunvalvonnan tarkoituksena on tukea ja auttaa henkilöiden selviytymistä taloudellisesti. Digi- ja väestötietoviraston tehtävänä on valvoa, että päämiehelle määrätty edunvalvoja huolehtii päämiehensä edun toteutumisesta ja varallisuudesta eikä edunvalvoja käytä hyväksi päämiehensä tilannetta.

Nyt suunniteltu korotus holhoustoimen lupavalvonnan hintoihin on kohtuuton monelle pienituloiselle ja yhteiskunnan tuilla elävälle päämiehelle. Jo yksittäinen lupahakemus korotetuilla hinnoilla voi aiheuttaa päämiehelle maksuvaikeuksia. Laki holhoustoimesta 34 § luettelee tilanteet, joissa edunvalvojan on haettava lupaa tekemilleen oikeustoimille, jotta ne tulevat päämiestä oikeudellisesti sitoviksi. Laki ei anna edunvalvojalle harkintavaltaa jättää hakematta holhousviranomaisen lupaa, jos hän haluaa hoitaa tehtävänsä huolella ja lainmukaisesti ilman riskiä joutua itse korvausvelvolliseksi. Erityisesti tilanteissa, joissa lupia tarvitaan useita, voi lupien yhteishinta muodostua kohtuuttoman korkeaksi yksittäisen päämiehen kannalta. Esimerkiksi asunnon osto- tai myyntitilanteessa lupa saatetaan tarvita myös lainanottoon ja asunnon panttaamiseen lainan vakuudeksi. Korkeilla lupamaksuilla on negatiivinen vaikutus myös alaikäisten päämiesten varallisuuden sijoittamiseen holhoustoimilain edellyttämällä tavalla, kun lupa-asian hinta on merkittävä suhteessa sijoittamisella tavoiteltuun taloudelliseen hyötyyn.

Edunvalvojan on mahdollista hakea maksusta vapautumista ja holhousviranomaisella on mahdollisuus määrätä suorite maksuttomaksi, kuten asetuksen perusteluissa on todettu. Jos hintoja korotetaan suunnitellun mukaisesti, holhoustoimen arvio on, että pyynnöt maksusta vapautumiseksi tulevat lisääntymään ja holhousviranomaisen tulee enenemissä määrin antamaan lupasuoritteita maksuttomina aiempiin vuosiin verrattuna. Etenkin tilanteissa, joissa päämiehen omaisuutta on realisoitava, jotta vältetään jatkuvia juoksevia kuluja ja saadulla tuotolla maksetaan aiemmin kertyneitä velkoja, on kohtuutonta, että holhousviranomaisen lisää päämiehen velkataakkaa omalla suoritemaksullaan. Alaikäisten osalta DVV katsoo, että alaikäisten käytössä oleva varallisuus on tarkoitettu käytettäväksi alaikäisen hyväksi ja elintason turvaamiseksi, eikä viraston lupamaksujen kattamiseksi.

Lupahakemuksista noin puolet tulee yleisiltä edunvalvojilta. On oletettavaa, että yleiset edunvalvojat tulevat jatkossa pyytämään maksusta vapautusta suuremmissa määrin kuin aiemmin, koska heidän päämieskunnassaan korostuvat vähävaraiset ja jo valmiiksi ylivelkaantuneet päämiehet. Vuonna 2023 maksullisten suoritteiden määrä oli reilut 5700 kappaletta, kun lupahakemuksia tuli yhteensä vireille reilut 7400 kappaletta. Tässä maksuttomien joukossa ovat myös hakemuksien peruuttamisesta johtuvat sekä tutkimatta jättämispäätöksien myötä maksuttomina annetut päätökset. Jos lupapäätösten maksuja korotetaan nyt suunnitellun mukaisesti, tulee maksuttomien päätösten määrä nousemaan reilusti. Karkealla arviolla maksullisia suoritteita voisi vuosi tasolla tulla reilusti alle 5000 kappaletta. Vaikka hinnat olisivatkin korkeammat kuin aiempina vuosina, maksullisten suoritteiden osuuden tippuminen lähes tuhannella suoritteella laskisi lupavalvonnan kokonaistuloja huomattavasti.

Yksityisten edunvalvojien kohdalla kasvaa myös riski sille, että oikeustoimia tehdään ilman lupaa ja näin ollen ilman holhousviranomaisen valvontaa, koska korotetut lupamaksut ovat liian suuria suhteessa päämiehen maksukykyyn. Tällöin tehty oikeustoimi ei tule päämiestä sitovaksi, ja siitä voi aiheuta myös oikeustoimen vastapuolelle ongelmia, jos holhoustoimen puuttuvaa lupaa joudutaan selvittämään jälkikäteen mm. siksi, että vastapuoli saa rekisteröityä hänelle oikeustoimen myötä tulleita omaisuuksia/oikeuksiaan. Tällöin myös holhousviranomaisen mahdollisuudet valvoa edunvalvojan toimintaa ja päämiehen edun toteutumista poistuvat kokonaan, kun edunvalvoja ei lupamaksun suuruuden vuoksi tuo tekemiään toimia ilmi holhousviranomaiselle.

Lupavalvonnan kustannusten nousu johtuu myös holhoustoimessa kehitettävänä olevasta uudesta asiankäsitelyjärjestelmästä Elsa. Elsaan liittyviä kehittämiskustannuksia kohdistuu lupavalvontaan aikaisempia vuosia enemmän. Jatkossa nämä kulut tulevat pienemmään, koska lupavalvonnan osalta suurin osa Elsa-kehityksestä on jo tehty vuonna 2023. Kun nämä kulut tulevat poistumaan osin, voi tulla tarve laskea hintoja alaspäin. On hyvän hallinnon ja asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun vastaista, että suoritemaksut voivat vaihdella merkittävästi edestakaisin lyhyellä aikavälillä. Asiakkaiden on voitava luottaa hallinnossa jatkuvuuteen eikä hintojen edestakainen korottelu ja laskeminen lisää luotettavuutta. Nyt Elsa-kehittäminen keskittyy pääosin tilivalvonnan ja edunvalvojan määräämisen palveluihin. Holhoustoimen tilintarkastus ja lupa-asiat tulisi käsitellä yhtenä kokonaisuutena, koska molemmat liittyvät päämiehen edun valvontaan eri vaiheissa: lupa-asiat ennakkollisena ja tilintarkastus jälkikäteisenä valvontana. Molemmista peritään suoritemaksu päämieheltä. Tilintarkastuksessa voidaan havaita luvanvaraisten oikeustoimien

laiminlyöntejä sekä varmistaa, että toimenpiteet on toteutettu lupaehtojen mukaisesti. Lisäksi nämä palvelut ovat holhoustoimen ainoat suoritemaksuihin liittyvät palvelut, joissa käytetään ei-alennettua omakustannusarvoa. Näin ollen hinnankorotuksia suunniteltaessa on perusteltua tarkastella näitä palveluita yhtenä valvonnan kokonaisuutena ja korottaa maltillisesti sekä tilivalvonnan että lupavalvonnan hintoja, eikä niin, että suurin korotuspaine kohdistuu yksinomaan lupavalvonnan suoritemaksuihin.

Jalonen Aino
Digi- ja väestötietovirasto

Tikkala Hanna
Digi- ja väestötietovirasto